

dunk még találkozni egymással határon innen és túl. Mondani valamit egymásnak. És itt tudunk találni valamit, amiért és amivel érdemes számolni. Ami miatt azt mondjuk: „mi, magyarok”. Tán jelent még valamit. Vagy je-lenteni fog valamit. Ha ez a magyar nacionalizmusból kinövő rémrendszer eltűnik.

Végel László

Szerbia csodára vár

November elseje előtt rémhírek terjedtek Újvidéken és egész Szerbiában. A kormánypárti politikusok és a nemzeti frekvenciával rendelkező tévék nem győzték ismételtetni, hogy Újvidékre apokalipszis vár. Lángba borul a város, ismételtette a kormánypárti tévé bemondónője. Az egyetemisták nem kímélik a polgárokat. A város az erőszak színterévé válik. A rémhírterjesztésnek volt is aggasztó visszhangja. A sugárúton levő orvosi rendelőben az ápolónővel a várható ellenőrzés napjáról beszélgettünk. Ne legyen november elseje – mondta gondterhelten –, ki tudja, mi játszódik le aznap az utcán. Meg aztán az is megtörténhet, hogy zárva tartunk.

80

Úton-útfélen hallottam a kérdést: aznap zárva tartanak-e az üzletek? Mások azzal hozakodtak elő, hogy ők bezzeg már október 31-én távoznak a vidéki rokonokhoz, mert attól tartanak, hogy elsején közlekedési zárlat alá veszik a várost. Az útkarbantartó cég ugyanis bejelentette, hogy november elsején javítják az utakat. Ki tudja, mi vár ránk. Igaz, hogy bejelentették, morfondíroztam magamban, de csak azért, hogy az utasok ne térjenek be a városba, a kijáratok előtt talán nem lesz semmiféle akadály. Valamire mégis készült a kormánypárt, mert leállt a vonatközlekedés Újvidék felé. Állítólag terrorveszély fenyegette a szerelvényeket.

A pánikhangulatra azért kerül sor, mert az egyetemisták bejelentették, hogy november elsején, az újvidéki pályaudvaron történt katasztrófa egy-éves évfordulójának napján Újvidéken kommemorációt szerveznek. Az ország különböző városaiból indultak az egyetemisták, hogy leróják a kegyeletüket. Köztük voltak a Novi Pazar-i muszlim vallású egyetemisták, akik 16 nap alatt 420 kilométert gyalogoltak, hogy Újvidékre érjenek. A szerbiai városokban és kisvárosokban hősöknek kijáró ünnepléssel fogadták őket. Az egyik ortodox kolostorban szállásolták el őket, mert a városka polgármestere nem engedélyezte, hogy az iskola tornatermében háljanak. Sok kisebb településen a lakosok a saját házukban fogadták be őket. A nagyobb városokban tűzijátékkal köszöntötték a muszlim egyetemistákat is. Emlékezetes marad az a fotó, amelyben egy sajkacsás szerb férfi átöleli a hidzsábot viselő lányt. Azt hiszem, még Tito marsall is büszke lenne erre a jelenetre. Szerbián végigsepert a testvériség–egység szelleme, miközben a kormányhű tévék iszlám veszéllyel fenyegetőztek. A belgrádiak alig engedték meg nekik, hogy

folytassák útjukat Újvidék felé. Késő éjszaka értek Újvidékre, ahol a vajdasági parasztok kondérban főzték számukra az üszógulyást. Figyelmük még arra is kiterjedt, hogy nem fogyasztanak disznóhúst. A Szabadság hídfőnél üdvözölte őket a több tízezres tömeg. Rövid ünneplés után a Felszabadulás sugárúton fehér rózsacsokorral indultak a pályaudvar felé, hogy kegyelettel adózzanak az áldozatok emlékének. Aztán érkezett az újabb menetoszlop, jöttek a čačkaiak, a kraljevóiak, a belgrádiak, a kragujevaciak, hogy fehér rózsacsokorral és 16 percig tartó néma csenddel adózzanak. Mivel a lakásom a „háborús zónában” van, az ablakok pedig a Felszabadulás sugárútra tekintenek, késő éjszaka jól láttam az „újvidéki apokalipszist”, amelyben a csend volt a legbeszédesebb. Egyetlen ablak sem tört be, egyetlen incidens sem történt.

Másnap délelőtt az egyetemisták és a polgárok tömött sorokban meneteltek a pályaudvar felé, hogy 11 óra 52 perckor újra leróják kegyeletüket. A „Veszélyes zónában” lévő lakásom ablakából jól követhettem az eseményeket. Pár száz méterre tőlem található a pályaudvar, vagy száz méterre a rendőrség épülete, pár száz méterre a BIA (Szerbiai Biztonsági Információs Ügynökség) székhelye, vele szemben a sugárút mellett pedig a Szerb Haladó Párt székháza, úgyhogy szinte naponta alkalmam van látni a demonstráló menetoszlopokat. Éjszaka pedig a rendőrautók szirénájára ébredek.

Ezúttal a hangulat érzékelése végett kisiettem az utcára. A járda tömött volt, az úttesten pedig polgárok és egyetemisták meneteltek. Néhány szomszéd megszólított és arról tájékoztatott, hogy nincs vége a menetoszlopoknak. A sor eleje már elérte a pályaudvart, a vége pedig alighogy elhagyta a piacot. Ez pár kilométernyi útszakaszt jelent. A külföldi hírügynökségek szerint több mint százezer ember gyászolt. 11.52-kor csend borult a városra. Néhány mobiltulajdonos elárulta, hogy még azok az autósok is kiléptek az autóból és 16 perces csenddel adóztak, akik a közlekedési akadályok miatt a városon kívül rekedtek.

Délután a kormánypárti Pink tévé műsorában éppen az egyetemista veszélyről vitáztak a stúdióvendégek, amikor a műsorvezető váratlan bejelentést tett. Néhány perc múlva Vučić elnök szól a néphez. És tényleg ez történt. Az elnök bejelentette, hogy mindenkinek joga van gyászolni, ki így, ki úgy teszi. Ő ma reggel gyertyát gyújtott az ortodox templomban. Az a fontos, hogy ne történjék incidens. Majd kitért a legfontosabbra. Elnézést kért az egyetemistáktól és a tüntető polgároktól, mert durva jelzőkkel minősítette őket. Minden ember téved, ő is tévedhet.

Az estig tartó kommemoráció békésen zajlott. Az egyetemisták csak másnap kommentálták az elnök beszédét. Nem hisznek az őszinteségében, és továbbra is kitartanak az előrehozott választások mellett.

Úgy tűnt, hogy a békés kommemoráció pacifikálja a közhangulatot. Arra gondoltam, ez jó alkalmat kínál arra, hogy Vučić a bocsánatkérés után kiírja az előrehozott választásokat. Sajnos erre nem került sor. A közvéleménykutatások szerint az egyetemisták továbbra is előnyben vannak, bár Vučić bejelentette, hogy a „színes forradalom” a végét járja, a tüntetők száma rohamosan csökken, ami elvben azt jelentené, hogy nyugodtan kiírhatná

a választásokat. De nem ez történik, az optimista szám adatokkal valami nincs rendben. A zavargások folytatódnak. November 3-án Dijana Hrka, az egyik áldozat anyja a szerbiai parlament előtt éhségsztrájkba kezdett, hogy egy év után végre állítsák bíróság elé a bűnösöket a fia és a többi áldozat haláláért, továbbá engedjék szabadlábra a bebörtönzött egyetemistákat és írják ki az előrehozott választásokat. Este polgárok gyülekeztek Hrka sátra körül. Mire az elnököt támogató és általa a „szabadság szigetének” nevezett Čacilandból vízzel telt üvegeket és pirotechnikai eszközöket hajigáltak a Hrkával rokonszenvező néma tömeg felé. A tömeg pedig a Čaciland felé dobálta vissza azokat. A Čaciland lakói lézersugarakkal világítottak a Hrkával rokonszenvező polgárok szemébe, és gúnydalt énekeltek arról, hogy egy anya elindult a fiát keresni. A tömeg ezen felbőszült, ám a rendőrség védelmébe vette a Čacilandot, és szétoszlatta a tüntető tömeget, mindeközben incidensekre került sor a tüntetők és a rendőrség között. Ezzel párhuzamosan Čacakon és Újvidéken a polgárok az utcán demonstráltak Hrka mellett. Éjjél előtt lecsendesedtek az utcák azzal, hogy másnap folytatják a tüntetéseket. Azt reméltem, hogy a békés kommemoráció után csillapodnak a kedélyek. Tévedtem. A tüntetések gyökerei sokkal mélyebbek, mint ahogy kezdetben vélni lehetett. Szerbiának el kell számolnia az elmúlt harminc évvel, és ezt csakis Milošević utódai tehetik meg.

A tüntetések tartanak, Dijana Hrka immár 15. napja éhségsztrájkol, és az orvosok véleménye szerint veszélyben van az élete. A polgárok országszerre tüntetnek mellette, és arra kéri Dijanát, hogy hagyja abba a sztrájkot. A kormányzatot ez azonban nem rendíti meg. Hrka 15 napja folytatja az éhségsztrájkot, Vučić atyáskodó hangon figyelmeztette, hogy hagyja abba, de cserébe nem ígért semmit. Csak párbeszédet az elnöki palotában. Hrka pedig azt kérte, hogy a sátra előtt folytassanak párbeszédet, a nép és a tévékamerák előtt, amit Vučić nem vett tudomásul. Végül Hrka asszony a 16. napon megszakította az éhségsztrájkot. Belgrád főterén a tömeg lelkesen üdvözölte döntését.

Aztán berobban a hír, hogy a kormány rendkívüli ülést tart, amelyen részt vesz Vučić államelnök is, mivel az amerikai szankciók miatt a Szerbiai Kőolajipari Vállalat (NIS) végzetes csapás előtt áll, ami a szerbiai gazdaságot a csőd szélére taszítja, a polgárok pedig kétségbeejtő helyzetbe kerülnének. A hír nem volt váratlan, hiszen az ügy már hónapok óta napirenden van, de az elnök arra biztatta a polgárokat, hogy ne essenek pánikba. Ezúttal azonban a polgárok ecsetelni kezdték a kilencvenes éveket, amikor az út mentén flakonokból vásárolták az üzemanyagot. Kezdődhet az üzemanyag-turizmus Magyarország felé. A sors iróniája, hogy a kilencvenes évek miloševići politikájának folytatása 2025-ben visszavarázsolja a kilencvenes éveket. A múlt újra visszanyúlt. A NIS esete pontosan megvilágítja az egyetemista tüntetések gyökereit. Nem történt meg a múlttal való elszámolás. A NIS jelenlegi többségi tulajdonosa a Gazpromneft 44,9, a Gazprom 11,3, valamint a szerb állam 29,9 százalék részesedéssel. A maradék a kisrészvényeseké. Az USA szankció alá vette a NIS-t. Először háromhavi haladékot adott a vállalatnak, hogy találjon új többségi tulajdonost, vagy pedig az állam nacio-

nalizálja a NIS-t. A szerb kormány csodára várt, vagy Trump elnök kegyére, különböző illuzórikus lehetőségeket mérlegelt, például azt, hogy a NIS-ben Szerbia ideiglenesen megvennie az orosz tulajdonrészt, majd „amikor a geopolitikai helyzet engedi”, visszaadná az orosz félnek. Ebbe a Gazprom nem ment bele, helyette felkínálta, hogy a Mol vásárolja meg a 11,3 százalékot, ami azt jelentené, hogy az orosz fél többé nem számítana többségi tulajdonosnak. A Molban jobban bízott, mint Szerbiában. Az amerikaiak azonban nem fogadták el a kompromisszumot, az orosz tulajdonrészesedést teljes egészében felszámoltatnák. A NIS jelenleg kritikus helyzetben van: tulajdonosmódosítás nélkül a működése leáll, ami azt jelenti, hogy valójában leáll az élet Szerbiában. A kormány rendkívüli ülésén végül a csodavárás mellett döntött, egy hétig még kivár. Vučić ellenezte a NIS államosítását, mert azzal végleg megrontaná a Putyinnal való jó viszonyt. A kormánytagok hétnapos haladékot adnak maguknak. Hátha bekövetkezik a csoda.

